

УДК 331.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-1.2>

Дядик Т.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу,
Полтавська державна аграрна академія

Загребельна І.Л.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та МЕН,
Полтавська державна аграрна академія

МІЖНАРОДНИЙ МАРКЕТИНГ РОБОЧОЇ СИЛИ

У статті розглянуто сутність міжнародного маркетингу, основні чинники, що впливають на розвиток міжнародного маркетингу робочої сили. Обґрунтовано, що рух робочої сили на міжнародному ринку праці здійснюється у вигляді трудової міграції, що має низку видів залежно від причин та умов міграції. Проаналізовано основні соціально-економічні наслідки міжнародної міграції, відповідно для країн експортерів та імпортерів робочої сили. Досліджено, що міжнародний ринок робочої сили має явно сегментований характер, у рамках цього ринку утворюються кілька приватних, відносно автономних ринків робочої сили зі своїми закономірностями руху робочої сили. Обґрунтовано, що міграційна мотивація є реакцією населення на численні глобальні й національні виклики політики держави, екологічної ситуації, розвитку економіки та суспільства. Проаналізовано місце України в міжнародних рейтингах за показниками, що впливають на міграцію населення та робочої сили.

Ключові слова: міжнародний маркетинг, робоча сила, сегментація ринку праці, безробіття, міграція робочої сили, міграційна мотивація.

МЕЖДУНАРОДНЫЙ МАРКЕТИНГ РАБОЧЕЙ СИЛЫ

Дядик Т.В., Загребельная И.Л.

В статье рассмотрена сущность международного маркетинга, основные факторы, влияющие на развитие международного маркетинга рабочей силы. Обосновано, что движение рабочей силы на международном рынке труда осуществляется в виде трудовой миграции, имеет ряд видов в зависимости от причин и условий миграции. Проанализированы основные социально-экономические последствия международной миграции, соответственно для стран экспортеров и импортеров рабочей силы. Доказано, что международный рынок рабочей силы имеет явно сегментированный характер, в рамках этого рынка образуются несколько частных, относительно автономных рынков рабочей силы со своими закономерностями движения рабочей силы. Обосновано, что миграционная мотивация является реакцией населения на многочисленные глобальные и национальные вызовы политики государства, экологической ситуации, на развитие экономики и общества. Проанализированы позиции Украины в международных рейтингах по показателям, влияющим на миграцию населения и рабочей силы.

Ключевые слова: международный маркетинг, рабочая сила, сегментация рынка труда, безработица, миграция рабочей силы, миграционная мотивация.

INTERNATIONAL LABOR MARKETING

Diadyk Tetyana, Zagrebelna Iryna

The article deals with the essence of international marketing, the main factors that influence the development of international labor marketing; it is substantiated that labor movement in the international labor market is carried out in the form of labor migration, which has a number of types depending on the reasons and conditions of migration. The main social and economic consequences of international migration in accordance with countries exporting and importing labor were analyzed. Relating the effects of international labor migration to positive or negative ones can't be unambiguous and definitive, as it may depend on the specific social and economic situation in the country. It has been examined that the international labor market is clearly segmented, what means within this market several private, relatively autonomous labor markets with their own patterns of labor movement are formed. In any case, in the international labor the largest, basic segments can be always distinguished, such as: those categories of workers who have a permanent job in interstate economic structures, as well as those workers who having joined the migration flows, in fact, act as a reserve of international labor market or they are engaged in finding job in the international labor market and national labor markets of different countries. It is substantiated that migration motivation is a response of the population to numerous global and national challenges of the state policy, environmental situation, economic and societal development. The places of Ukraine in the international rankings by indicators that influence the migration of population and labor are analyzed. According to the rating of happiness in 2016-2018, Ukraine ranks 133rd place out of 156 possible, according to the Human Development Index in 2018 it ranks 88th place out

of 189 countries, according to the Global Competitiveness Index it ranks 81st place in 2017-2018 out of 137 countries. The importance of labor marketing lies in the study of the conjuncture of future period on the basis of collecting, receiving and analyzing information, making various forecasts about possible volumes, structure of required professions and specialties, and further development, realization of advertising activities, stimulating employment, career management, etc.

Keywords: international marketing, labor force, labor market segmentation, unemployment, labor migration, migration motivation.

Постановка проблеми. Як відомо, маркетинг сприяє поліпшенню регулювання процесів формування та розподілу трудових ресурсів через збір та аналіз інформації, вивчення кон'юнктури ринку праці, отримання даних про можливі обсяги й структуру необхідних професій і спеціальностей, стимулювання розподілу трудових ресурсів, проведення відповідної реклами тощо. Міжнародний маркетинг робочої сили стає важливою умовою встановлення діючого зворотного зв'язку між попитом і пропозицією робочої сили в міжнародному масштабі; це гарант того, що товар «робоча сила» знайде свій шлях до кінцевого споживача за кордоном, він відіграє все більш важливу роль у діяльності організацій, а на міжнародні ринки виходять не тільки великі гравці, а й представники середнього бізнесу. Це пояснюється низкою причин: економічних, екологічних, техніко-технологічних. Нині однією з головних причин виходу на міжнародну арену українських заробітчан є соціально-трудова відносина, що складаються в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання маркетингу робочої сили, міжнародного маркетингу та міжнародної трудової міграції, HR-маркетингу на підприємствах набувають усе більшої актуальності та практичного застосування. Ці проблеми мають своє дослідження та відображення у працях вітчизняних та іноземних науковців: Е.М. Азаряна, Є.П. Голубкова, О.С. Гринькевич, В. Беседіної, У.Я. Садової, Е. Саруханової, Л.М. Семеркової [1], С. Сотнікової, В.В. Томілова [1] та ін.

Формування міжнародного ринку праці – свідчення того, що процеси світової інтеграції продовжуються і тривають не тільки в економічній і технологічній галузях, а й починають тісно стосуватися більш складної сфери – соціально-трудова відносин, що набувають глобального характеру. У безпосередні контакти приходить соціальна політика різних країн, що володіють неоднаковим соціальним досвідом і несхожими національними традиціями. Точками такого зіткнення є перш за все спільні міжнаціональні підприємства, які у великій кількості виникають у різних частинах світу. Контакти виникають і в рамках окремих ТНК під час пересування через кордони робочої сили і капіталу. У багатьох випадках при цьому виникає проблема поєднання не тільки різних економічних і технологічних, а й соціально-етнічних, ментальних структур [1].

Для відновлення макроекономічної рівноваги в Україні необхідно мати чітке уявлення про роль української міграції у формуванні структури ВВП країни. В Україні склалася тенденція не лише до зростання частки активів, а й до зростання частки переказів трудових мігрантів. Якщо протиставляти в структурі ВВП частку матеріальних активів і сумарну частку праці та переказів від мігрантів, то бачимо, що істотного поліпшення співвідношення не відбувається, і воно далі залишається далеким від ідеального – 30:70 [2, с. 21].

Постановка завдання. Метою дослідження є моніторинг основних чинників, що впливають на

розвиток міжнародного маркетингу робочої сили; аналіз основних соціально-економічних наслідків міжнародної міграції; сегментації міжнародного ринку праці; зовнішньоміграційної мотивації робочої сили в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні транскордонні переміщення робочої сили поряд із рухом капіталу між країнами утворюють верхній (наднаціональними ринками) міжнародний рівень ринку робочої сили. І сьогодні йдеться не про поодинокі переміщення робочої сили з однієї країни в іншу (це траплялося й раніше), а з'являються покупці і продавці робочої сили, які на більш-менш постійній основі зайняті пошуком та продажем робочої сили за кордоном. Таким чином, міжнародний ринок праці можна визначити як наднаціональне утворення, де на постійній основі виступають покупці і продавці закордонної робочої сили, що беруть участь у процесі відбору необхідної робочої сили в рамках міждержавного регулювання попиту-пропозиції робочої сили.

Рух робочої сили на міжнародному ринку праці здійснюється у вигляді трудової міграції, що має низку видів залежно від причин та умов міграції (тимчасова, маятникова, постійна, легальна і нелегальна, організована й неорганізована тощо). Віднесення тих чи інших наслідків міжнародної міграції робочої сили до позитивних чи негативних не може бути однозначним і остаточним, оскільки може залежати від конкретної соціально-економічної ситуації в країні (рис. 1).

Маркетингові дослідження ринку праці свідчать, що міжнародний ринок робочої сили має явно сегментований характер, тобто в рамках цього ринку утворюються кілька приватних, відносно автономних ринків робочої сили зі своїми закономірностями руху робочої сили (табл. 1).

Така сегментація робочої сили залежить, як відомо, від міжнародного поділу праці та попиту на відповідну кваліфікацію робочої сили. Сегментація міжнародного ринку праці виключає однаковість у складі робочої сили, яка виступає на цьому ринку, проте це не виключає формування у цих робочих специфічних рис і особливостей, що відрізняють їх у цілому від робітників, які виступають тільки на національних ринках праці. У цій категорії робітників помітно послаблюються національні вподобання, вони мобільніші і володіють значними здібностями пристосовуватися до вимог наймачів.

У грудні 2019 р. в Україні було офіційно зареєстровано 338,2 тис безробітних, що на 49,3 тис більше, ніж у листопаді 2019 р. (259,3 тис). При цьому за листопад кількість безробітних була на рівні 288,9 тис осіб (табл. 2). Серед безробітних: жінки – 177,3 тис осіб; чоловіки – 160,9 тис осіб; міське населення – 176 тис осіб; сільське населення – 162,2 тис осіб.

Міграційна мотивація є реакцією населення на численні глобальні й національні виклики політики держави, стан екології, розвиток економіки та суспільства.

За останні роки Україна займає не найкращі позиції у міжнародних рейтингах. За рейтингом щастя (Index of Happiness) у 2016–2018 рр. Україна займає 133-є місце зі 156 можливих, залишаючи за собою Індію, Сірію, Афганістан (індекс – 4,332). Якщо порівнювати аналогічний показник за період 2005–2008 рр. то він зменшився в Україні на 0,741 пункти. Для визначення даного індексу респонденти оцінювали своє життя за шкалою від 0 до 10 (шкала Cantril): найгірше можливе життя – як 0 і найкраще можливе життя – як 10 [4].

За індексом людського розвитку у 2018 р. Україна посідає 88-е місце зі 189 країн. Індекс людського розвитку (ІЛР) – це інтегральний індекс, орієнтований

на три основні виміри людського розвитку: здатність вести довге і здорове життя, що вимірюється очікуваною тривалістю життя при народженні; можливість здобути знання, що вимірюється середньою тривалістю років навчання; можливість мати високу якість життя, що визначається розміром ВВП на душу населення [5].

За Індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) у 2017–2018 рр. Україна займає 81-е місце зі 137 країн [6]. У розрізі основних складників даного індексу, у тому числі що стосується ефективності розвитку ринку праці, Україна займає 86-ту позицію та індекс 4,0. Очолюють

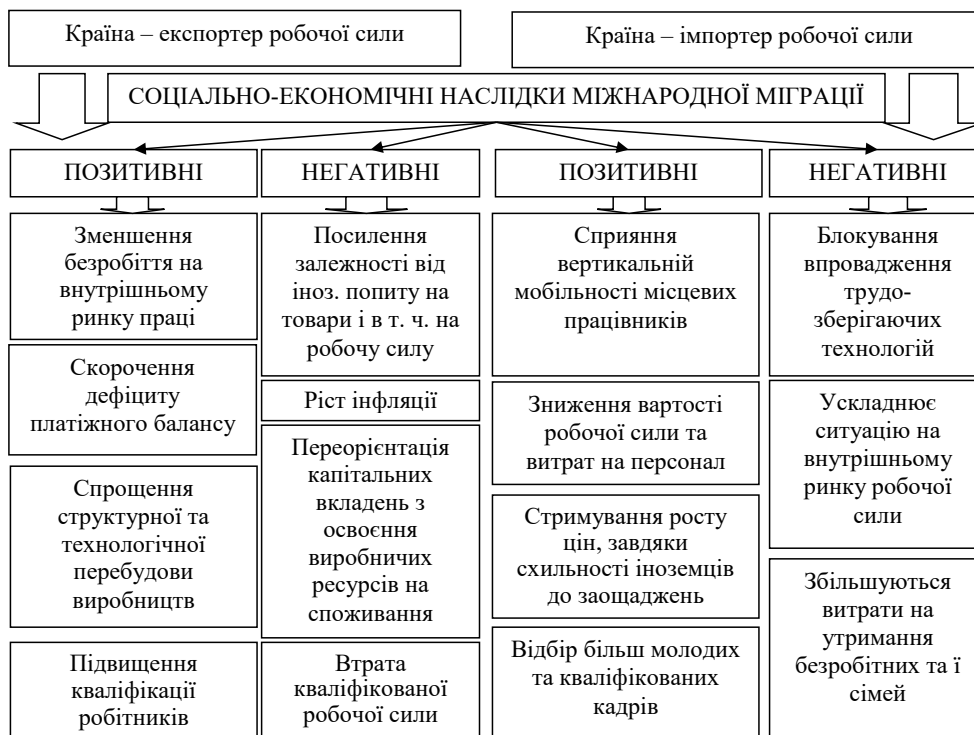

Рис. 1. Наслідки міжнародної міграції робочої сили

Джерело: побудовано на основі [1; 2]

Таблиця 1. Сегментація міжнародного ринку праці

Суб'єкти міжнародного ринку праці	Роботодавці			
	ТНК	Середній і малий бізнес розвинених країн	Підприємці розвинених країн	Міжнародні організації
Наймані працівники				
Привілейовані працівники	+		+	
ІТ-шники	+			+
Спеціалісти середньої кваліфікації	+	+		+
Висококваліфіковані групи працівників Сінгапуру, Гонконгу, Тайваню	+		+	
Вчені, науковці	+			+
Робоча сила з районів низького розвитку	+	+	+	
«Експортні» працівники країн Азії			+	
Нелегальні працівники		+	+	
Жіноча робоча сила (молоді незаміжні жінки)	+	+		
Екологічні біженці			+	
Робочі мігранти	+	+		

Джерело: складено на основі [1; 2]

Таблиця 2. Кількість зареєстрованих безробітних та кількість вакансій у 2019 р. (за даними Державної служби зайнятості на кінець звітного періоду)

Місяці року	Кількість зареєстрованих безробітних, тис осіб	Кількість вакансій, тис одиниць	Навантаження зареєстрованих безробітних на одну вакансію, осіб
Січень	364,3	67,8	5
Лютий	367,0	84,5	4
Березень	340,7	100,0	3
Квітень	311,4	90,8	3
Травень	300,9	96,2	3
Червень	287,1	93,2	3
Липень	280,8	95,4	3
Серпень	275,0	108,2	3
Вересень	268,2	100,9	3
Жовтень	259,3	102,8	3
Листопад	288,9	80,9	4
Грудень	338,2	59,0	6

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено на основі [3]

даний рейтинг такі країни, як Швеція, Сінгапур, США, Великобританія [7].

«Компасом» до стійкості на міжнародному рівні, показником, що визначає можливості населення певної країни мати гідне життя, можливості до працевлаштування та достойної зарплати, вважають індекс стійкого розвитку суспільства, який має три основні складники: добробут людини, екологічне благополуччя та економічне благополуччя в країні. Останні рейтинги склалися за період 2006–2016 рр. серед 154 країн світу (рис. 2).

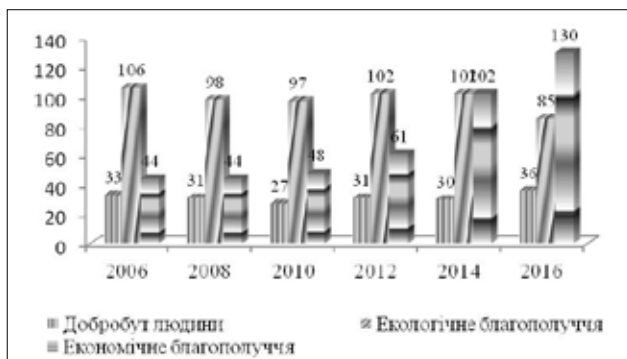

Рис. 2. Місце України в рейтингу індексу стійкого розвитку суспільства серед 154 країн, 2006–2016 рр.

Джерело: побудовано за даними [8]

Даний рейтинг, безумовно, вказує на основну причину міжнародної міграції робочої сили в Україні: за показником економічного благополуччя з 2006 р. до 2016 р. вона перемістилася з 44-го на 130-е місце.

За даними досліджень із питань міграції та торгівлі людьми в Україні, Молдові, Білорусі та Грузії, що проведене Info Sapiens на замовлення Представництва Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Королівства Норвегія, у червні-серпні 2019 р. обсяги сучасної української трудової міграції становили: частка сімей, члени яких працюють за кордоном у 2019 р., – 9%; оціночна чисельність людей, що працюють за кордоном у 2019 р., – 1 051 тис осіб, у 2011 р. – 504 тис; чисельність потенційних трудових мігрантів серед населення (відсоток тих, хто вже знайшов або планує знайти роботу за кордоном) в Україні збільшилася від 4% у 2006 р. до 14% у 2019 р. В усіх країнах рівень потенційної трудової міграції серед чоловіків вищий, ніж серед жінок. Три основні бажані країни трудової міграції серед опитаних українців: Німеччина, Польща, Чехія. Сегментація за сферою працевлаштування за кордоном також має факторний характер: чим нижчий рівень економічного доброту в країні, тим більший відсоток найнепрестижніших професій, на які погоджуються трудові мігранти (табл. 3).

Таблиця 3. Бажані сфери роботи за кордоном серед українських трудових мігрантів, 2017 р., 2019 р., %

Сфери	2017 р.	2019 р.
Робота, що вимагає кваліфікації за вашою спеціальністю	27	24
Хатня робота (догляд за дітьми або літніми людьми, прибирання помешкань)	16	17
Будівельні або реставраційні роботи	17	15
Сільськогосподарські роботи	14	12
Робота у готельному бізнесі (покоївка, ресепшн)	10	12
Низькокваліфікована праця (на виробництві, заводі, фабриці)	10	11
Робота у ресторані/кав'ярні (офіціант, бармен)	9	10
Робота у транспортній або комунікаційній сфері	10	10
Робота у сфері торгівлі (продавець)	9	9
Будь-яка робота	8	7

Джерело: складено за даними [9]

Рівень безробіття у 28 країнах – членах Європейського Союзу в грудні 2019 р. становив 6,2%, і це найнижчий показник із січня 2000 р. Про це свідчать дані Євростату. Рівень безробіття в країнах Євразії становив 7,4%, і це найнижчий показник, зафіксований в Євразії з травня 2008 р. Порівняно із ситуацією роком раніше кількість безробітних знизилася на 747 тис осіб у ЄС і на 592 тис осіб у Євразії. Серед країн ЄС найнижчий рівень безробіття в грудні 2019 р. зафіксовано в Чехії (2,0%), а також у Німеччині і Нідерландах (3,2%). Найвищі показники безробіття спостерігалися в Греції (16,6% у жовтні 2019 р.) та Іспанії (13,7%). Безробіття серед молоді в ЄС зменшилося до 14,1% у грудні 2019 р. порівняно з 14,6% у грудні 2018 р. і до 15,3% в Євразії [10].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, міжнародний маркетинг є органічною підсистемою загальної сфери маркетингових відносин та специфічним феноменом, що означає систему організації діяльності суб'єктів виробничої діяльності, яка сприяє оптимізації функціонального з'єднання виробничих цілей і поточних потреб іноземних спо-

живачів. Завдяки йому можливе досягнення оптимальних показників підприємницької діяльності: прибутку, рентабельності, технічного і ресурсного забезпечення, заробітної плати та ін. Поряд із міжнародним ринком товарів і послуг, ринком капіталів міжнародний ринок робочої сили набирає все більшої сили, який є не просто сумою національних ринків, а являє собою новий якісний розвиток ринку робочої сили в умовах посилення процесів інтернаціоналізації виробництва і зростання контактів між народами. Національні ринки праці дедалі більше втрачають свою замкненість та відокремленість, між ними виникають транснаціональні потоки і переміщення робочої сили, які набувають постійного і систематичного характеру, тому важливість маркетингу робочої сили полягає у вивченні кон'юнктури майбутнього періоду на основі збору, отримання й аналізу інформації, складання різноманітних прогнозів про можливі обсяги, структуру необхідних професій та спеціальностей, а далі – розроблення, проведення рекламної діяльності, стимулювання працевлаштування, управління кар'єрою тощо.

Список використаних джерел:

1. Томилов В.В., Семеркова Л.Н. Маркетинг рабочей силы. URL : <https://www.marketing.spb.ru/read/m6/index.htm> (дата звернення: 03.02.2020).
2. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів XXI століття: наукове видання / наук. ред. У.Я. Садова. Львів, 2019. 110 с. URL : <http://ird.gov.ua/irdp/p20190801.pdf> (дата звернення: 04.02.2020).
3. Державна служба статистики України. Ринок праці. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.02.2020).
4. Index of Happiness. Changing World Happiness. URL : https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2019/WHR19_Ch2.pdf (дата звернення: 09.02.2020).
5. Human Development Indices and Indicators: 2018 Statistical update. 2018. URL : http://hdr.undp.org/sites/default/files/2018_human_development_statistical_update.pdf (дата звернення: 09.02.2020).
6. The Global Competitiveness Index. URL : <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf> (дата звернення: 08.02.2020).
7. The Global Competitiveness Index. 7th pillar: Labour market efficiency. URL : <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/competitiveness-rankings/#series=GCI.B.07> (дата звернення: 08.02.2020).
8. Sustainable Society Index – your compass to sustainability. 2016. Sustainable Society Foundation. URL : <http://www.ssfindex.com/results/ranking-all-countries> (дата звернення: 08.02.2020).
9. МОМ ООН Міграція. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, Молдова, Білорусь, Грузія, 2019. URL : http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_regional_ct_survey_2019_ukr_print.pdf (дата звернення: 09.02.2020).
10. Євростат. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10159296/3-30012020-AP-EN.pdf/b9a98100-6917-c3ea-a544-ce288ac09675> (дата звернення: 09.02.2020).

References:

1. Tomilov V.V., Semerkova L.N. Marketing robochey sily [Workforce marketing]. Retrieved from: <https://www.marketing.spb.ru/read/m6/index.htm> (accessed: 03.02.2020).
2. Ukrainska Mihratsiia V Umovakh Hlobalnykh I Natsionalnykh Vykykiv XXI Stolittia Naukove Vydannia [Ukrainian migration in the minds of global and national wikis of the twenty-first table: the science of vision] / science editorial U.Ya. Sadova. Lviv, 2019. 110 p. Retrieved from: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190801.pdf> (accessed: 04.02.2020).
3. Derzhavna Sluzhba Statystyky Ukrainy. Rynok Pratsi. [State Statistics Service of Ukraine. Labor market]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed: 05.02.2020).
4. Index of Happiness. Changing World Happiness. Retrieved from: https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2019/WHR19_Ch2.pdf (accessed: 09.02.2020).
5. Human Development Indices and Indicators: 2018 Statistical update. 2018. Retrieved from: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2018_human_development_statistical_update.pdf (accessed: 09.02.2020).
6. The Global Competitiveness Index. Retrieved from: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf> (accessed: 08.02.2020).
7. The Global Competitiveness Index. 7th pillar: Labour market efficiency. Retrieved from: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/competitiveness-rankings/#series=GCI.B.07> (accessed: 08.02.2020).
8. Sustainable Society Index – your compass to sustainability. 2016. Sustainable Society Foundation. Retrieved from: <http://www.ssfindex.com/results/ranking-all-countries> (accessed: 08.02.2020).

9. MOM. OON Mhratsiia. Doslidzhennia Z Pytan Mhratsii Ta Torhivli Liudmy Ukraina Moldova, Bilorus, Hruziia. 2019. [UOM. UN for Migration. Migration and Trafficking Research: Ukraine, Moldova, Belarus, Georgia, 2019.] Retrieved from: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_regional_ct_survey_2019_ukr_print.pdf (accessed: 09.02.2020).

10. Home Eurostat. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10159296/3-30012020-AP-EN.pdf/b9a98100-6917-c3ea-a544-ce288ac09675> (accessed: 09.02.2020).

E-mail: tatyana_dyadyk@meta.ua

E-mail: zahrebelnail@ukr.net